

kalendárium

Scheiber Hugó; Villamoson, 1925
Magányűjtemény, a Kieselbach Galéria hozzájárulásával

Összeállította: Gréczi Emőke

A FAUVIZMUSTÓL A SZÜRREALIZMUSIG. ZSIDÓ AVANTGÁRD MŰVÉSZEK MAGYARORSZÁGRÓL • ZSIDÓ TÖRTÉNETI MŰZEUM, AMSZTERDAM • szeptember 24-ig • Huszonnégy magyar művész alkotásai láthatók a kiállításon, és bár nem volt a válogatás kritériuma, de több esetben a művészek holland kapcsolata is felmerül: Huszár Vilmos a De Stijl alapítója volt, Czóbel Béla és Moholy-Nagy László is dolgozott Hollandiában. A magyar, holland és belga magán- és közgyűjteményekből érkező munkák megmutatják, hogyan kapcsolódott a magyar modern képzőművészet a nemzetközi avantgárd irányzatokhoz, a futurizmushoz, a szürrealizmushoz vagy az expresszionizmushoz, hogyan jelenik meg az alkotásokon a fasizmus és az antiszemitizmus fokozódó erejétől való félelem. Néhány név a kiállított művészek közül: Berény Róbert, Kádár Béla, Schönberger Armand, Tihanyi Lajos, Berény Róbert, Czigány Dezső, Ország Lili. A katalógussal is gazdagított kiállítás egy sorozat része, korábban román és orosz zsidó származású művészeket ismerhetett meg az amszterdami múzeum közönsége.

IGE-IDŐK • MAGYAR NEMZETI MŰZEUM • november 5-ig • Luther fellépésének ötszázadik évfordulója, a Reformáció 500 emlékév egyik kiemelt kiállítása a Magyar Nemzeti Múzeumé, száz kölcsönző intézmény négyszáz műtárgyával. Kiss Erika és kurátortársai e fél évezred magyarországi vonatkozásait tárják a közönség elé, Luther és Kálvin hazai követőire emlékezve, az erdélyi fejedelmektől Misztótfalusi Kis Miklóson és a „szombatosok” sorsán át Szabó Magdáig. A kiállítás talán leglátványosabb részlete az a vitrinfal, ahová a Kárpát-medence református közösségeitől érkeztek tárgyak, a tárgy hiánya pedig erős gesztusként jelzi, hogy nem mindenhol sikerült relikviát szerezni. A tárlat utolsó szakasza Benczúr Emeze installációjával indul, itt a legismertebb 19–20. századi követők, a hazai tudomány, politika és kultúra meghatározó képviselői jelennek meg a táblókon és a tárlókban egy-egy személyes tárgy erejéig.

ÜGYNÖK A BÁRPULTBAN • MAGYAR KERESKEDELMI ÉS VENDÉGLÁTÓIPARI MŰZEUM • október 1-jéig • Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában végzett kutatásokra alapozott kiállítás a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas évek vendéglátásának eddig kevésbé ismert világába vezet el: példákat mutat az állambiztonságnak a szállodákban, presszóknak, éttermekben folytatott tevékenységére, kortárs enteriőrökkel érzékeltetve a korszak hangulatát. Megtudható, hogy az akkor frissen újraélesztett Gundel

étterem alkalmazottainak hány százaléka volt beszervezve, hogy mennyit lehetett keresni „konzumálással” (az adatok egyenesen Rákosi unokahúgától származnak, aki maga is üzte ezt a tevékenységet), milyen kategóriákkal, jelzőkkel illeték a jelentések az akkor legnépszerűbb vendéglátóhelyeket a Pipacstól az Ipolyáig, hogyan hoztak létre egy helyet (Sole Mio) a Hegyalja úton eleve azért, hogy a hazánkban tartózkodó külföldiek kompromittálhatók legyenek. Egy interaktív útmutató segítségével világossá válik, hogy történetet egy felszolgáló óvatos beszerzése, milyen lépésekre milyen opció lehetett a válasz. A Németh Szandra és Maczó Balázs által rendezett kiállítás nem ítélkezik és nem kíván leleplezni, mindössze színes képet nyújt a vendéglátás és az állambiztonsági szolgálatok közötti változatos és regényes kapcsolatáról.

KÜLÖNUTAK. KARL-HEINZ ADLER ÉS A MAGYAR ABSZTRAKCIÓ • KASSÁK MŰZEUM ÉS KISCELLI MŰZEUM – FŐVÁROSI KÉPTÁR • szeptember 17-ig • A két múzeum közös kiállítása az idén kilencvenéves német absztrakt művész életművére és magyar művészkapcsolataira helyezi a hangsúlyt. A drezdai születésű művész sokáig nem kapott lehetőséget arra, hogy minimalista műveit, kollázsait kiállítsa, először a nyolcvanas évek elején, tehát az ötvenes éveiben volt erre lehetősége. (A helyzet ismerős lehet számunkra is, a kultúrpolitika és az absztrakt művészet viszonya hasonlóan problémás volt idehaza is a második világháború után, egészen az enyhülés időszakáig.) Adler alkalmazott művészeti munkákból élt a mellőzés évtizedeiben, építészeti, belsőépítészeti munkái, utcabútorai Drezda arculatának meghatározó elemeivé váltak. A Kiscelli Múzeum kiállítása azt vizsgálja, hogy jelent meg a geometrikus absztrakció a magyarországi középületeken, miközben a kiállítóterekben nem volt kívánatos. A Kassák Múzeumban Adler képzőművészeti tevékenysége kerül előtérbe, megszólalnak olyan magyar alkotók (Bak Imre, Fajó János), akik kapcsolatban álltak a német művésszel, akinek munkáit a Fajók által alapított Józsefvárosi Galéria is kiállította annak idején. A kurátorok: Branczik Márta, Leposa Zsóka (Kiscelli Múzeum – Fővárosi Képtár), Sasvári Edit, Juhász Anna (Kassák Múzeum).

RÜGYFAKADÁS – A HEJETTES SZOMLYAZÓK KORAI KORSZAKA (1984–1987) • ÚJ BUDAPEST GALÉRIA • szeptember 3-ig • A KOPÁR SZIK SARJA – HEJETTÉS SZOMLYAZÓK 1987–1992 • LUDWIG MŰZEUM • szeptember 10-ig • A mindentől és mindenkitől független művészcsoportot 1984-ben alapították többségében Somogyi Győző tanítványai (Beöthy Balázs, Danka Attila, Elek István KADA, Fekete Balázs, Kardos Péter, Nagy Attila, Várnagy Tibor, Vidákovich István), első kiáltványuk szerint „a tagok között nincsen semmilyen erőszakolt szellemi egység vagy egyetértés”. Spontán akciókat, közös festéseket rendeztek, történeti festményeket „alkottak újra”, installáltak a maguk sajátos módján. A nyolcvanas évek végén veszítettek függetlenségükből, részévé váltak a hazai intézményrendszernek, ahogy erről egy későbbi kiáltványukban őszintén vallottak. A párhuzamos

kiállítások anyaga a csoport két korszaka mentén válik ketté: a „Bálnában” az alapítást követő underground időszak jelenik meg a stencilezett *Világnézetségi Magazin* számaival, a Kis-örspusztán és a „Platón barlangjában” készült fotókkal, a közösen létrehozott festményekkel, a manapság elmaradhatatlan megfigyelési jegyzőkönyvekkel. A Ludwig Múzeum a csoport intézményesült éveit mutatja be a hamarosan bekövetkező felbomlásig.

ELLIOT ERWITT: RETROSPEKTÍV • ROBERT CAPA KORTÁRS FOTOGRAFIAI KÖZPONT • szeptember 10-ig • Az idén nyolcvankilenc éves fotográfus Robert Capa meghívására csatlakozott 1953-ban a Magnum ügynökséghez. Az orosz származású, de már Párizsban született, a világháború elől családjával az Egyesült Államokba menekülő művész munkáira az irónia, személyiségére az önirónia jellemző, bátran hangoztatja, hogy a fotózást a legkomolyabban is csak hobbinak, magát amatőr fotográfusnak tekinti. Dolgozott többek között a *Life* és a *Look* magazinnak, egy darabig a Magnum vezetői pozícióját is betöltötte. A hatvanas évek közepén egy megrendelésre Magyarországon, Lengyelországban és Csehszlovákiában fotózik, a „külső szemmel” készült sorozat az életmű egyik legerősebb része, ő maga is a legsikeresebb és legnagyobb örömmel készült munkájának tekinti. A Capa Központ kiállítása (kurátorok: Csizek Gabriella és Barkóczi Flóra) az egész életművet áttekinti.

GIACOMETTI • TATE MODERN, LONDON • szeptember 10-ig • Alberto Giacometti ma kétségkívül az egyik legnépszerűbb és legtöbbre értékelt szobrásza a 20. századnak, ezt a muzeológusok éppúgy tudják, mint a műtárgypiac szereplői. A londoni múzeum is a biztos sikerre ment, amikor a párizsi Giacometti Alapítvánnyal együttműködve kiállított kétszázötven szobrot és grafikát, ezt némely kritika fel is rója az egyébként szívesen kísérletező, kánon-felforgatásra hajlamos intézménynek. Valójában az olasz anyanyelvű svájci művész visszatér a brit fővárosba, ahol az 1955-ös kiállításával az első nagyobb sikerét vívta ki, és 1965-ben, egy évvel a halála előtt már a Tate is rendezett műveiből egy nagyobb kiállítást, még ha nem is akkorát, mint a mostani (két éve pedig a National Portrait Gallery, ezért is lehet érdekes a múzeum választása). A tíz teremben időrendi sorrendben kiállított művek, a vékony, elnyújtott alakok ilyen tömege valóban sokkoló, de mindenképpen hatásos. A kiállítás egyik legnagyobb értéke, hogy 1956 óta először látható egyben a hat *Velencei asszony*: a sorozatot a művész a Velencei Biennále francia pavilonja számára készítette. Az egyes darabokról készült öntvények a világ különböző múzeumaiban láthatók, az eredeti bronzokat alapos restaurálás után most először van mód kiállítani, e tekintetben mindenképpen különleges esemény a londoni kiállítás.

ARANYKORI ÁLMOK - VÁLOGATÁS RIPPL-RÓNAI ÖDÖN GRAFIKAI GYŰJTEMÉNYÉBŐL • RIPPL-RÓNAI MÚZEUM, KAPOSVÁR • 2018. január 21-ig • Rippl-Rónai József vasúti tisztként dolgozó öccse, Ödön nemcsak legfontosabb támasza volt a művésznek,

de idővel maga is műértővé vált, gyűjteményét nemcsak fivére műveivel, hanem műtermi vásárlásokkal, sőt külföldi vételekkel is gyarapította. 1912-től Kaposváron „magánmúzeumot” működtetett, kiállításokat rendezett, kollekciónak akkoriban az egyik legnagyobb vidéki modern gyűjteménynek tekintették. Az egyébként rendszeresen kiállított anyagnak most egy kevéssé ismert, sőt titkolt része került a közönség elé: Rippl-Rónai Ödön ugyanis jelentékeny aktgyűjteményt birtokolt kortárs művészek alkotásaival, ebből negyvenet állítanak most ki a kaposvári múzeumban, Aba-Novák Vilmostól a Nyolcak tagjain át Vaszary Jánosig. Bár a gyűjtő ez irányú érdeklődése a családon belül ismert volt, az 1910-es évek Kaposvárja nem lett volna nyitott egy ilyen gyűjtemény elfogadására, és ettől kezdve még igen sokat kellett várni addig a pillanatig, amíg a válogatás nyilvánosságra kerülhetett.

KINCSES KECSKEMÉT • KATONA JÓZSEF MÚZEUM, KECSKEMÉT •
augusztus 20-ig • Igazi „új szerzemények” kiállítás ez, hiszen az elmúlt tíz évben feltárt lelőhelyekről származó vagy hosszú lappangás után előkerült régészeti és történeti tárgyakat mutat be. A gyarapodás nemcsak a „profi” régészeknek, hanem az amatőr kincskeresőknek is köszönhető, az egyik legfontosabb darab egy 16. századi céhes pecsét, amely az 1940-es években tűnt el, most pedig egy kisizsáki tanya udvarán bukkant fel a sárból. A kiállítótér alján egy idővonal fut, ennek mentén tablók ismertetik az adott régészeti, történelmi korszak jellemzőit, segítve a kiállított tárgyak értelmezését, hiszen a leletek között bronzkori, avar kori, tatárjárás kori emlékek éppúgy megtalálhatók, mint a „fiatalabb”, kétszáz-háromszáz éves műkincsek. A kiemelt tárgyak mellett a feltárások, kutatások eredményei a kiállításon felállított látványraktárban és az érintőképernyőn követhető háromdimenziós modelleken is láthatók. Kurátorok: Rosta Szabolcs és Székelyné Kőrösi Ilona.

CINÓBER ALKONY – VÁLOGATÁS ÁMOS IMRE MŰVEIBŐL • ÁMOS
IMRE-ANNA MARGIT MÚZEUM, SZENTENDRE • augusztus 20-ig •
Az 1984-ben létrejött múzeum gyűjteménye Anna Margit saját és Ámos Imre műveit tartalmazó adományából jött létre. Bár az anyagból többször frissült a múzeum állandó kiállítása, mégis akadnak még olyan alkotások a múzeum raktárában, amelyek nem szerepeltek a nyilvánosság előtt. Ezekből válogat a kiállítás, mégpedig az életmű utolsó szakaszából, az 1939 és 1944 között, a munkaszolgálatok idején keletkezett művekből. Az öt festmény és huszonöt grafika arról tanúskodik, hogy Ámos a vészkorszak legsötétebb időszakában a látomásokba, álmokba menekült, az utolsó művek pedig a végső elkeseredést, feladást

Ámos Imre: Napfogyatkozás, 1944. Tus, akvarell, papír
Ferenczy Múzeumi Központ

örökítik meg. Ezek a képek árnyalják, kiegészítik mindazt, amit a vázlatkönyvekből, naplók-ból, a munkaszolgálatokból feleségéhez írt levelekből tudunk testi és lelki állapotáról, élet-körülményeiről.

MŰVÉSZEK ÁGYÚDÖRGÉSBEN – ERDÉLY AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN • CSIKI SZÉKELY MŰZEUM, CSÍKSZEREDA • július 30-ig • A Nagy Háborúra emlékező centenárium kiállítások sorában nyílt meg Csíkszeredán az erdélyi művészeknek a háború éveiben betöltött szerepét felidéző tárlat, amelynek anyagát a kolozsvári művészettörténész, Murádin Jenő és az MNG tudományos főigazgató-helyettese, Szücs György válogatta. A kiválasztás két szempontot követett: művészek Erdély területén és erdélyi művészek távoli fontokon. A legtöbb művel Nagy István és Márton Ferenc van jelen, ők végigkövették a háború eseményeit, megörökítették a harcterek életét. A hadifestőként alkalmazott Vaszary János rajzain a lerombolt Csíkszereda látható, Papp Aurél pedig még a békekötést követően is évekig elevenítette fel alkotásain a háború borzalmaival. A műveket öt erdélyi és öt magyarországi közgyűjtemény bocsátotta a kurátorok rendelkezésére.

ISTENI PÁRBESZÉD • CY TWOMBLY ÉS A GÖRÖG ANTIKVITÁS • MUSEUM OF CYCLADIC ART, ATHÉN • szeptember 3-ig • Az amerikai képzőművész huszonhét olyan alkotását állítják párhuzamba tizenkét antik műtárggyal, amelyeket a görög mitológia ihletett, így egyfajta dialógus alakul ki a régi görög és a kortárs nyugati művészet között. Az 1928-ban született Twombly 1957-től 2011-ben bekövetkezett haláláig többnyire Olaszországban élt, fekete-fehér expresszionista műveit ezt követően felváltották a történelmi utalású, görög és római mitológiai témák, de az íráshoz, számjegyekhez, jelekhez, szimbólumokhoz való viszonya mindvégig erős maradt (a világháborúban kódfejtőként szolgált az amerikai hadseregben). 1960-ban járt először Görögországban, de csak a hetvenes években készítette el azokat a műveit, amelyeken az Olümposz isteneit (Aphrodité, Niké, Apolló, Hermész) ábrázolja. A kiállítás alkalmából nemcsak görög múzeumok kölcsönöztek klasszikus tárgyakat, de első alkalommal hagyta el Olaszországot (a firenzei régészeti múzeumban őrzik) az úgynevezett *François-váza*, amelyről azt tartják, hogy ha minden más antik görög váza elpusztulna, egyedül is képes lenne mindent megmutatni a klasszikus görög művészet csodájából.

FÉNYÉRZÉK – SZEMÉLYES • SAVARIA MŰZEUM, SZOMBATHELY • december 21-ig •
FÉNYÉRZÉK – FOTÓ/SZINTÉZIS • SZOMBATHELYI KÉPTÁR • szeptember 24-ig • Egy éven át tartó kiállítássorozat indult útjára Szombathelyen, amelynek témája a fotográfia, helyszíne pedig a Savaria Múzeum több fiáléja: az Iseum, a Képtár és a Skanzen. A kiindulópont a Knebel család hagyatéka, ők alapították Szombathely első fotóműtermét 1861-ben és örökítették meg a város történetét száz éven keresztül. Ugyanezen a *Személyes* című,

látványos installálással megrendezett, a közönség aktivitását is igénylő kiállításon mintegy kilencven fotográfus négyszáz munkája eleveníti fel a város száz évét, a városlakók minden napjait (sport, kultúra, divat, szokások) az 1860-astól az 1960-as évekig. Ezzel párhuzamosan nyílt meg a Szombathelyi Képtár *Fotó/Szintézis* című tárlata, amely a saját gyűjteményére alapozva végigvezeti, hogyan vette át a festészet szerepét a fotográfia. Száz művész háromszáz alkotása segítségével példákat mutat arra, hogy miként alkottak művészek mindkét médiummal, hogyan változtatta meg a portré alkotását a technika fejlődése, milyen kapcsolatok, hatások fedezhetők fel a két alkotói mód között.

ÁRKÁDIA SZÍNEI – REMEKMŰVEK A SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM ZICHY-GYŰJTEMÉNYÉBŐL • **KULTÚRPALOTA, MAROSVÁSÁRHELY** • augusztus 31-ig • Talán nem túlzás azt állítani, hogy a rekonstrukció ideje alatt a Szépművészeti Múzeum gyűjteménye a fél világot bejárja. Az utazó tárlatok egyike az egykori Fővárosi Képtár alapját adó, 1953-ban a Szépművészetibe beolvadó Zichy-gyűjtemény marosvásárhelyi válogatása, amely Gosztola Annamária kurátori munkáját dicséri. Zichy Edmund bécsi gyűjteményét fia, Zichy Jenő gazdagította tovább, egyben megnyitotta a szélesebb közönség előtt, végül a fővárosra hagyta, hogy bárki számára megtekinthetővé váljon. Bár a gyűjtemény iparművészeti és keleti tárgyakkal is rendkívül gazdag volt, ezúttal a 17–18. századi nemzetközi és magyar képzőművészeti alkotásokból áll össze a kiállítás. A félszáz mű között találjuk Jan Kupecký két festményét, Mányoki Ádám Georg Wilhelm von Werthern grófról készült képmását, Bernardo Canal római vedutáját, Antonio Bellucci erotikus *Danaé*jét. A válogatás ösztöl a bukaresti Nemzeti Múzeumban lesz látható.

MEGOLDÁS VAGY UTÓPIA? DIZÁJN MENEKÜLTEKNEK • **STEDELIJK MÚZEUM, AMSZTERDAM** • szeptember 3-ig • Jelenleg mintegy hatvanmillió ember kénytelen elhagyni hazáját a háborús állapotok vagy egyéb kényszerek miatt, elveszítve korábbi élete és identitása legfontosabb elemeit. Építészek és tervezők fogtak hozzá, hogy megpróbáljanak olyan körülményeket teremteni számukra, amelyek valamilyen módon az új otthonukban is rekonstruálják a korábbi élethelyzetüket. A múzeum ötven ilyen tervet állít ki, amelyek praktikus, de ötletes megoldásokra törekednek: olyan ruhadarabok, amelyek szükség esetén sátrorként is használhatók, hordozható, összeállítható padlók, technikai eszközök, amelyekkel digitális szolgáltatásokhoz lehet kapcsolódni. Látható Syrian Yara Said zászlója, amelyet az olimpiai menekültválogatott számára tervezett. A múzeum ezzel a programmal olyan kérdéseket igyekszik feltenni, mint hogy szükséges-e feltétlenül különálló csoportnak tekinteni a menekülteket, stigmatizálnak-e az olyan jelzések, mint a *Refugees Welcome* matrica. A két helyszínen látható kiállítás (a múzeum mellett, illetve az egykori Bijlmerbajes börtön épületében) megrendezésébe egyébként menekülteket is bevontak, példa erre a Cucula bútortervező csoport és a Refugees Company szíriai építészpáros.

Abeer Seikaly: *Weaving a Home*, 2013. Computerbeeld

